

ASISTENȚA PSIHOLAGICĂ A COPIILOR CU DIZABILITĂȚI ÎN SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT

**NATALIA GUȚU, lector universitar, LILIA NACAI, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Abstract: *The development process of children with disabilities is similar to that of children without disabilities. However, for any disability there are some specific developmental disorders. Psychological assistance should ensure optimal conditions for educating and training children, directing the action of compensatory mechanisms of the affected organism. The purpose of psychological assistance is the development of personal and intellectual potential.*

Key words: *psychological assistance, children with disabilities, development, education system.*

Dezvoltarea armonioasă a fiecărui copil este obiectivul major al societății contemporane, care este în permanentă căutare a diferitor modalități eficiente de realizare. Toți copiii au dreptul la dezvoltare în dependență de capacitățile și particularitățile sale individual - tipologice. Asigurarea acestui drept devine un domeniu de activitate în care se suprapun interesele părinților, cadrelor didactice, psihologilor, lucrătorilor medicali, asistenților sociali etc.

Asistența psihologică în sistemul de învățământ include un sistem de acțiuni orientate spre crearea și menținerea unui climat psihologic favorabil copiilor în procesul educațional pentru învățare eficientă și creștere personală. Sistemul de acțiuni presupune o abordare sistemică, complexă, multilaterală prin evaluare, informare, psihoprofilaxie, mediere, consiliere și psihocorecție, pentru a favoriza incluziunea socială a copiilor [1].

Prin urmare, *scopul* asistenței psihologice în educație constă în prevenirea, identificarea și intervenția psihologică în vederea dezvoltării personalității copilului.

Activitatea psihologului în sistemul de învățământ este realizată în interesul superior al copilului și presupune realizarea următoarelor obiective:

- asigurarea suportului psihologic pentru dezvoltarea și formarea unei personalități capabile de autodezvoltare, care să posedă un sistem de cunoștințe și competente necesare integrării psihosociale;
- prevenirea și combaterea excluderii/marginalizării copiilor în instituțiile de învățământ general;
- identificarea și intervenția timpurie în cazul copiilor aflați în dificultate, în situație de risc;
- conlucrarea cu administrația instituției, cadrele didactice, alți specialiști care asistă copilul, părinții/reprezentanții legali în crearea mediului educațional favorabil pentru dezvoltarea copilului [5].

La baza asistenței psihologice stau un șir de principii:

- asigurarea șanselor egale;
- nondiscriminarea, toleranța și respectarea diversităților;
- intervenția timpurie;
- abordarea individualizată și valorificarea potențialului fiecărui copil;
- protecția copilului;
- confidențialitatea;
- imparțialitatea;
- abordarea intersectorială și multidisciplinară [5].

Procesul de dezvoltare a copiilor cu dizabilități se aseamănă cu procesul de dezvoltare a copiilor fără dizabilități, având așa trăsături comune ca:

- Tendința organismului de a parcurge aceleași stadii de dezvoltare. Acest aspect al dezvoltării îl obligă pe psiholog să asigure un trunchi comun atât al activităților educative obișnuite cât și al activităților specializate terapeutice. Educația terapeutică trebuie privită ca o educație obișnuită dar cu adaptări necesare pentru a fi cât mai eficientă în situații concrete în care se poate afla copilul.

- În fața unor bariere, afecțiuni apărute pe parcursul dezvoltării, organismul afectat reacționează spontan, mai mult sau mai puțin eficient, dar, prin mecanisme compensatorii, menite să refacă, poate parțial, procesul dat cât mai aproape de parametri obișnuiți.

Dezvoltarea psihică presupune achiziționare, evoluție, modificare, ajustare a unor atribute și instrumente ale personalității la condițiile mediului. În dezvoltarea psihică pot fi opriri sau regresive sub influența unor factori nocivi, stresanți. Întârzierea în dezvoltarea psihică poate fi întârzierea în apariția unor condiții superioare sau noi, în dezvoltarea psihică. Tulburările procesului de dezvoltare sunt inerente oricărei dizabilități. Dereglarea funcționalității normale a parametrilor fundamentali ai dezvoltării psihice duce la tulburări ale procesului dezvoltării cu consecințe asupra procesului adaptiv [4].

În această ordine de idei, asistența psihologică trebuie concepută ca un sistem complex de activitate profesională, care ar crea și ar asigura condiții optime pentru educația tuturor copiilor, inclusiv și a celor cu dizabilități, direcționând acțiunea mecanismelor compensatorii ale organismului afectat. Fenomenul dezvoltării compensatorii este prezent la toate categoriile de dizabilități, dar la fiecare categorie având un anumit aspect și limite.

În condiții defavorabile, sub influența factorilor educativi defavorabili rezultatele procesului compensator se pierde prin decompensare, care se manifestă prin regresive și dezadaptări. La fel poate să se manifeste fenomenul pseudocompensării manifestat prin reacții adaptive neadecvate. Un alt fenomen negativ este supracompensarea, când comportamentele compensatorii domină comportamentul în general, ducând la dezarmonia personalității.

Dezvoltarea compensatorie a copiilor cu dizabilități este definită ca un proces de dezvoltare în care se formează noi sisteme de legături condiționate, se realizează corectări și refaceri ale unor funcții distruse sau nedezvoltate, se elaborează noi modalități de însușire a experienței sociale, se dezvoltă capacități fizice și psihice și personalitatea în ansamblul său.

L.S. Văgotski considera că în calitate de factor esențial al dezvoltării, învățarea creează zona proximei dezvoltări, punând în mișcare o serie întreagă de schimbări calitative, accesibile copilului în momentul dat. „O organizare corectă a învățării copilului atrage după sine dezvoltarea lui mintală, cheamă la viață un șir întreg de asemenea procese ale dezvoltării care, în afara dezvoltării, ar fi, în general, imposibile”.

În opinia lui E. Verza, în cazul copiilor cu deficiențe diada învățare – dezvoltare se modifică, transformându-se într-o relație complexă cu trei factori de bază: învățare – dezvoltare – compensare [4].

Astăzi se constată un interes sporit din partea comunității față de asistența psihologică a copiilor cu dizabilități din sistemul de învățământ. Umanizarea și individualizarea procesului instructiv - educativ necesită evidența obligatorie a particularităților psiho - fiziologice ale fiecărui copil, crearea condițiilor optime pentru dezvoltarea și formarea personalității, individualității, acordarea asistenței psihologice tuturor copiilor, inclusiv și celor cu dizabilități.

În cadrul asistenței psihologice a copiilor cu dizabilități, psihologul trebuie să abordeze problema copilului global, multidisciplinar, științific, să elaboreze programe

individuale de instruire în diferite situații, să asigure o asistență psihologică continuă, permanent să protejeze interesele și drepturile copilului.

Angela Cucer evidențiază sarcinile ce stau în fața psihologilor care realizează reabilitarea și recuperarea copiilor cu dizabilități:

- Dezvoltarea unor metode individuale de recuperare;
- Formarea stimei față de sine;
- Prevenirea izolării copiilor în grupul de colegi și adulți;
- Dezvoltarea competențelor psihologice ale cadrelor didactice și a părinților;
- Formarea de automotivare și autodezvoltare;
- Asigurarea cu resurse necesare [2].

Asistența psihologică a copiilor cu dizabilități presupune un sistem de influențe psihologice orientate spre formarea independenței, consolidarea poziției sociale a personalității, dezvoltarea proceselor intelectuale ce corespund posibilităților acestor copii, lichidarea reacțiilor personale la defectul psihic și fizic existent, stilul neadecvat de educație din familie, hospitalismul etc. [3].

Asistența psihologică va consta în:

- cercetarea și constatarea nivelului de pregătire a copilului pentru instruirea în școală
- identificarea cauzelor ce pot provoca dificultăți în procesul de învățare
- elaborarea recomandărilor pentru părinți, cadre didactice referitor la specificul de organizare și promovare a educației și instruirii copiilor cu dizabilități
- recomandarea metodelor eficiente de educație
- orientarea profesională.

În dependență de sarcinile care se rezolvă în cadrul asistenței psihologice realizate de diferiți profesioniști ca medici, profesori, asistenți sociali se conturează mai multe modele de asistență.

Modelul medical axat pe diagnoza persoanei, dizabilitatea ei, explică dificultățile cu care se confruntă copilul și familia. Dizabilitatea este considerată ca o tragedie personală, care limitează capacitatea persoanei de a participa la viața socială.

Modelul pedagogic presupune ghidarea părinților în creșterea și educația copiilor în baza unor programe de măsuri orientate spre îmbunătățirea diferitor situații.

Modelul social pune accent pe familie, mediul social și modul în care societatea, serviciile sociale pot asigura implicarea deplină a acestor persoane. Dizabilitatea este percepută ca parte a experienței umane, mod de viață, modalitate de învățare.

Modelul psihologic presupune acordarea unei asistențe psihologice complexe deoarece se bazează pe legitățile generale de dezvoltare psihică a copiilor, respectarea particularităților proceselor cognitive și a personalității copilului cu dizabilități, aplicarea metodelor eficiente de influență psihologică [3].

Sarcinile asistenței psihologice în sistemul de învățământ se va realiza în cadrul activităților individuale și de grup cu copii; training-uri, seminare practice, lecții cu părinții acestora și cadrele didactice; activități tematice cu părinții, consilierea părinților. În acest sens asistența psihologică a copiilor cu dizabilități va include componentele interdependente, dar specifice după conținutul său ca:

- Educație psihologică și psihoprofilaxie
- Psihodiagnoza

- Psihocorecția
- Consilierea psihologică
- Elemente de psihoterapie

Psihologii din sistemul de învățământ trebuie să posede nu numai metodele de diagnostic, consiliere, corecție, ci și capacitatea de a face o analiză sistemică a situațiilor problematice, planificare a activităților, de organizare a tuturor participanților la procesul de reabilitare.

Asistența psihologică a copiilor cu dizabilități presupune ca orice problemă, necesitatea să fie abordată în plan global, multidisciplinar, integral. Programele individuale de instruire să fie echivalente pentru diferite situații de problemă. Asistența psihologică trebuie să aibă un caracter continuu pentru fiecare copil și permanent să protejeze interesele și drepturile copiilor.

În cadrul asistenței psihologice a copii cu dizabilități este foarte important ca psihologul să elaboreze și să aplice metode individuale de reabilitare, să dezvolte stima față de sine, automotivarea și autodezvoltarea la copii, să prevină izolarea copiilor în grupurile de colegi și adulți. La fel, o atenție deosebită să se acorde asistenței cadrelor didactice și părinților cu scopul dezvoltării unor competențe psihologice.

Reieșind din cele expuse putem afirma că *scopul* principal al asistenței psihologice a copiilor cu dizabilități este de a dezvolta potențialul lor personal și intelectual, corectarea tulburărilor existente și prevenirea devierilor în dezvoltare cauzate de factori interni și externi. Formarea unei bune conexiuni dintre copii și mediu, dezvoltarea personalității și individualității lor va constitui baza pregătirii psihologice pentru autodezvoltare și viață creativă în societate [2].

Referințele bibliografice

1. Asistența psihologică în educație: Practici naționale și internaționale/aut.: Aglaida Bolboceanu (coord.șt), Nicolae Bucun, Oxana Paladi [et al.]; Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Științe ale Educației.- Chișinău: Inst. de Științe ale Educației, 2014. – 118p. ISBN 978-9975-48-062-8.
2. Cucer Angela. Asistența psihologică a copiilor cu dizabilități din sistemul educațional. In: Psihologie. 2013, NR.2, p.39-42.
3. Cucer, Angela. Particularitățile asistenței psihologice a copiilor cu nevoi speciale. In: Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare: materialele conferinței științifice cu participare internațională, Chișinău, 21-22septembrie, 2011, p.200-203. ISBN978-9975-71-151-7
4. Emil, Verza. Psihopedagogia specială
5. www.academia.edu/4990996/21931834-Emil-Verza-Psihopedagogie-Speciala
6. Repere metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general
7. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_nr.02_din_02.01.2018_0.pdf